

Радош Рануш

ЛЕВИТАЦИЈА ДУХА

У оним тренуцима између резигнације и равнодушности релативизма, учини ми се да је човеков дух као вода. Можда има и бољег примера, али мени се ова асоцијација намеће. Као и вода, поприма облик — форму — карактер — одређење „онога“ у коме се налази. Постоји и аналогна духовна гравитација која тежи да га сабије у центар, и доведе до апсолутног мировања, или да га колапсира. Ово задње називамо „лудилом“, јер се видно поље протеже до хоризонта догађаја. Нахрабрији или најдоследнији (Ниче), иду до и преко хоризонта не сматрајући, (из њихове димензије) свој пут изузетним. Очигледно је да се на самом духовном хоризонту догађаја прекидају сви контакти, коначно и за сва времена, и да пут спознаје других за нас овде престаје. Даље би смо морали сами јер апсолутно другог начина нема.

Остајемо пред два проблема. Потребно је имати најмање онолико духовне енергије (и мало више) колика је и енергија која нас вуче ка центру мировања. Друго: како сакупити и одржати што је могуће већу „количину“ енергије, која би нас водила даље до центра, и тиме одредила лични хоризонт догађаја. Његово прекорачивање је за оне који остају мистично, с обзиром да је дух оног који је отишао остао замрзнут, у времену, и на самој граници духовног простора.

Живот сваког човека, као егзистенцијална анализа, је истовремено и одговор на претходна питања, и извор разноликих могућности карме и њених дидатичких вредности.

Борећи се са силама духовне гравитације које с годинама постају све јаче, човек се налази на све већим мукама и искушењима, и увек на оној критичној тачци препуштања. Вештина је изгледа у томе, да се нађе начин којим

би се поменуће силе преокренуле у смеру, или у начину да се та велика енергија поткрада и користи против саме себе.

„Корнелије Непот прича о неком војсковођи који се затворио у опседнутој тврђави са великом коњицом: из дана у дан шибао је коње да им дуго мировање не науди — тако живим и ја у овом времену, а да ми мировање ипак не нанесе штету, горко плачем“ С. Кјеркегор, „Или-или“ стр. 23.

Ако чигру треба шибати да се окреће, а посуду с водом кретати, онда и свој дух човек мора стимулирати непрекидно и без заустављања, Дакле, процес спознаје, интелектуалне и емовитне (искуствене) мора бити непрекидан. Магија, религија, филозофија, астрологија, уметност, лудило: дакле дух у све се то може побећи: („Нико се не враћа од мртвих, нико се није родио без плача, нико не пита човека да ли хоће да уђе, нико не пита човека да ли хоће да изађе“) Кјеркегор, „Или-или“ стр. 27., али се може можда и наћи неки пут: „...И све остало је један међу безбројним путевима. Да би ствари биле јасније мораш дисциплиновано живети. Само тада ћеш знати да је било који пут само пут, и нема увреде ни за тебе ни за друге ако га напустиш, под условом да ти то твоје срце налаже. Али на твоју одлуку да истрајеш на једном путу или да га напустиш не сме да утиче ни страх, ни амбиција. Упозоравам те. Размотри сваки пут добро и разумно. Испробај га колико год пута мислиш да треба. Онда постави себи, али само себи, једно питање. То питање је оно које поставља само веома стар човек. Мој добротвор ми је једном о томе говорио кад сам био млад, али моја крв била је тада сувише јака да бих то разумео. А сад разумем. Рећи ћу ти које је то питање: има ли тај пут срца? Сви су путеви исти: никуд не воде. То су путеви који воде кроз шуму или у шуму. Могу рећи да сам у животу прешао дуге, дуге путе, али нигде нисам стигао. Питање мог добротвора сад има смисла. Има ли овај пут срца? Ако га има, то је добар пут: ако га нема, не ваља. Ни један ни други пут никуда не воде, али један има срца, а други нема. На једном је путовање радосно, догод се по њему крећеш, погод си с њим сједињен. Други пут ће те натерати да проклињеш свој живот. Један ти даје снагу други ти је одузима. („К. Костанеда „Учење Дон Хуана“ стр. 114.“)

Најбржи и најнечаснији пораз ствараоца је препуштање. Препуштање судбинском току који неминовно води коначном смиривању. Духовној смрти. Противник се не види али је свеprisутан. Да ли је то она лагана измаглица удобности, стимулирана таштина, или отворена тежња материје ка непокретности која за собом неминовно повлачи и дух. Изгледа да једино што човек може учинити то, да остане на изабраном путу, на коме ће водити битку с знањим и незнаним силама, без обзира на исход. Смисао је изгледа у самој борби; непрепуштању, и у истовременом откривању смисла живота кроз ту борбу. Безброј заблуда, и предрасуда стоје на самом почетку пута: када њих превлада почиње права борба — делање.

„Кад човек почне да учи, још му крајњи циљ није јасан. Сврха му је несигурна, наука неодређена. Очекује награде које никад неће видети, јер ништа не зна о тешкоћама које ће наићи у току учења. Полако почиње да учи прво мало-помало, а онда у великим одељцима. И убрзо се његове мисли сукобљавају. То што учи никада није оно што је размишљао, или видео у машти, и зато почиње да се плаши. Сваки корак у учењу доноси нови задатак, а страх који човека обузима почиње немилосрдно, неумитно да расте. Његов циљ постаје борбено поприште. И тако је наишао на свог првог природног непријатеља: на Страх. . . А ако човек преплашен пред њим, побегне, његов непријатељ окончаће његово трагање.

. . . Кад човек једном победи страх, слободан је догод живи, јер је уместо страха стекао јасноћу-бистрину духа која потири страх. Тада човек већ зна шта жели: зна како да задовољи те жеље. Може да предвиди следеће кораке у учењу и све му је кристално јасно. Човек осећа да ништа није скривено. И тако је наишао на свог другог непријатеља. Јасноћу. Та бистрина духа коју је тако тешко постићи, разгони страх, али у исти мах ослепљује. Она човеку не допушта да посумња у себе. Даје му сигурност да може учинити све што му се прохте, јер све кроз јасно види. И он је храбар, зато што му је све јасно. . . Али све је то грешка: то је као нешто непотпуно. Ако човек попусти тој својој тобожњој моћи, подлегао је другом непријатељу и грешници у учењу. Пренаглиће онда кад треба да буде стрпљив, или ће бити стрпљив онда кад треба да пожури. И биће неспретан у учењу све док не постане неспособан да било шта више научи.

. . . Њему ће до краја живота бити све јасно, али он неће више учити, нити чезнути за било чим: . . . И доћи ће тренутак када ће схватити да је та јасноћа била само једна тачка пред његовим очима. И тако ће победити свога другог непријатеља и стићи ће дотле где му ништа више не може наудити. Неће то бити више тачка пред његовим очима. Биће то права моћ. . . Али сада је наишао на свог трећег непријатеља. Моћ. Моћ је најјачи непријатељ. И, наравно, најлакше је попустити јој. . . Човек у тој фази и не примећује да му се тај трећи непријатељ тако приближио. и од једном ће изгубити битку а да то сам не зна.

Његов непријатељ је већ од њега начинио сурова и ћудљива човека. . . Човек кога је победила моћ умреће а да није стварно научио да њом управља. Моћ само отежава његову судбину. Такав човек не влада собом, нити зна кад и како треба да искористи моћ. . . Кад га једном неки од тих непријатеља надјача, човек ту више ништа не може учинити. . . Човек је побеђен само онда кад више и не покуша да се одупре, и кад се препусти јачем од себе. . .

Човек мора доћи до сазнања да моћ коју је привидно освојио уствари никад није његова. Не сме да се никад опусти, заостане и мора пажљиво и поштено да поступа са свим што је научно. Ако може да увиди да су јасноћа и моћ, у случају да собом није овладао, гори од његових гре-

ПОБЕДА

шака, стићи ће до ступња на коме све може да држи у руци. Тада ће знати како и када треба да се служи моћи. И тако је сад победио свог трећег непријатеља. Тада ће човек већ бити при крају свог путовања за знањем, и сад ће, готово без икаква упозорења, наићи на свог последњег непријатеља. Старост. Тај непријатељ је најсуровији, једино кога неће моћи потпуно да порази, него само да га одбије од себе. То је време када човек више нема страха, нема ни нестрпљиве јасноће духа — време када влада својом моћи, али исто тако време када осећа неодољиву жељу за одмором. Ако сасвим попусти тој жељи да легне и заборави, ако сам себе смирује у умору, изгубиће последњу рунду, и непријатељ ће од њега начинити старца слабића. Његова жеља да се повуче надвладала је тада његову јасноћу, моћ и знања. Али ако се човек ослободи умора и живи докле му је суђено, онда се он може назвати човеком од знања, па макар и за кратко време кад му пође за руком да победи свог последњег, непобедивог непријатеља. Тај тренутак јасноће, моћи и знања довољан је. (К. Кастанела „Учење Дон Хуана“, стр. 88—92“.)

Овај изванредни монолог Дон Хуана не само што многозначно осветљава пут који човек треба да пређе већ, што је значајније, позива на апсолутну одговорност човека према себи и непоновљивости сопствене датости. Управо то осећање одговорности је најчешће предмет камуфлирања, и одбацивања кроз најневероватније лукавости духа и коначно повлачење пред силама искушења, а све у немоћи да се човек супротстави.

Могуће је да сви путеви нису подједнако тешки. Пут уметника је препун изазова, дилема, стрепњи и неодољиво подсећа на Дон Хуанов опис противника и начина његовог сагледавања.

Изгледа да се енергија одржања и продужења мора црпити из непрекидне и разноврсне активности духа и тела. Потребно их је често доводити, или чак одржавати, на ивици могућег и подношљивог, и повремено их с ризиком пуштати преко, без обзира на могућност да се никада не врате. Те и такве активности тела и духа нису у сагласности с оним свакодневним и практичним општеважећим стандардима латаргичне сигурности. Већина не успева да превлада ову прву препреку, или само за дуже или краће време остаје у сукобу. Попуштање је што и свесно одрицање. Праве тешкоће настају тек касније, управо у оном чулном стимулсању. Овде би се требало присетити Бергсонове идеје-теорије, да је функција мозга и нервног система пре елиминаторна него ли продуктивна, како се иначе мисли. Човек је дакле организационо способан на потпуно примање апсолутне стварности, или „Свеопштег ума“, али би га маса, за живот некорисних и непрактичних података, напросто самлела. Функција мозга је дакле сведена на цензурирање а не откривање нових података. Проблем је у том случају јасан. Како померити границе цензорске власти или их потпуно привремено укинуги. Пokuшава се разним сти-

мулаторима. Медитација, мескалин, монотоне и ритмичне моторичне радње, довођење до клиничке смрти, трансцендентална искуства шока и сл. Могуће је да су границе сваком од нас одређене, и да нема правог начина његовог ширења осим изузетних животних ситуација. Образовање и манипулација с могућностима је средње, и недовољно решење. Стицање богатог духовног и телесног искуства, којим би се свест „легално“ проширила, у времену у коме живимо је изузетно тешко. Не ради се уосталом само о времену, већ и о извесним биолошким зависностима и детерминацијама човекове материјалности.

Ако је на претходне дилеме тешко, или немогуће одговорити, ако је ситуација у којој се уметник налази (и не само он) заиста безизлазна, ако је време које има на располагању сувише кратко, онда се с препуно одговорности мора окренути оном решивом.

Не сме се дозволити сужавање свести у најмногозначнијем смислу речи, јер је борба за одржањем постојећег нивоа часнија од резигнираног препуштања.

„Правих уметничких талената, аутентичних стваралаца све је мање и у области сликарства. Уместо стварних доживљаја аутентичне личности уметника који ствара из сукоба супротних стремљења у њему самом, све је више оних сликара којима је потребан бич споља који ће их нагонити на сликање“.

(В. Јеротић „Дроге у разним културама“). Суштина је свакако у „сукобу супротних стремљења у њему самом“, али је питање величине заоштрениости тог сукоба, и могућности даљег легалног заоштравања, постало коначна детерминанта појединачних могућности.

„А затим сам се сетио једног одломка који сам прочитао у једном од Сузукијевић есеја. „Шта је Дарма-тело Буде“. Ово питање поставио је у манастиру ревносни искушеник у недоумици. И са равнодушном готовошћу једном од браће Маркс, учитељ одговори безвезно, „Ограда на дну врта“, а човек који је схватио ову истину, искушеник, пита сумњичаво: („Смем ли да знам шта је он“. Мрзовољно га куцну по рамену својим штапом и одговори „Златодлаки лав“. Ово ми је било, кад сам читао, прегршит нејасних бесмислица. Сада ми је јасно као дан, очевидно као Еуклид. Наравно да је Дарма — тело Буде била ограда на дну врта“.

(Олдос Хаксли, „Вратнице свести“ 209 стр.).
Одговор на дилеме које износим леже вероватно у различитим начинима на које учитељ и искушеник спознају Дарма тело Буде, и Хаксли који до откровења долази под утицајем мескалина.

ПОРТОГА